

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Никола Иванов Аврейски – Висше училище по сигурност и икономика -
Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.2. История и археология

докторска програма Исторически изследвания

Автор: Николай Валентинов Карамихов

Тема: Модернизация чрез архаизация, политическите идеи в Иран през XX век

Научен ръководител: доц. д-р Валентин Павлов Петросенко – Пловдивски
университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта:

Представената документация не поражда съмнения за допуснати процедурни нарушения и доказва, че докторантът е изпълнил минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и допълнителните университетски изисквания на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертантът е завършил средно образование с профил персийски език и култура и магистърска специалност „История“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Предприемал е академични пътувания в САЩ (2001 г.) и в Иран (2005 и 2011 г.), като е участвал и в мисии на ООН в Ирак (2016 – 2018 г.). Ползва английски и руски език.

2. Актуалност на тематиката:

Темата на дисертацията е особено значима, като се има предвид осъществяването на първата в света религиозна революция в Иран, превръщането му като ключова държава в ислямския свят и регионална сила в Близкия изток в постоянна гореща точка на световната политика и неговото включване в изградения напоследък геополитически четириъгълник Русия – Китай – Северна Корея – Иран. Същевременно темата е недостатъчно изследвана в българската научна литература въпреки географската ни близост с Иран. Поставените цел и задачи за разработване в дисертацията са с голямо научно и научно-приложно значение.

3. Познаване на проблема:

Докторантът проявява дългогодишен и траен интерес към иранистиката и познава добре нейните постижения в англосаксонската, руската и българската наука. Ограниченията за проучване на ирански архиви са компенсирани, доколкото е възможно, с извори, почерпани от трудове на авторитетни учени, експертни анализи на международни организации, лични интервюта и направен от него снимков материал на изследвания терен.

4. Методика на изследването:

Докторантът е предложил едно интердисциплинарно проучване, базирано на постиженията на историческата наука за различните етапи в развитието на изследваната страна, но постоянно обогатяващо анализа с помощта на методологическите инструментариуми на политологията и културологията.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите:

В дисертацията са разгледани последователно материалното и нематериалното културно наследство на Персия, формираният се през XX век персийски национализъм, употребата на архаизацията за политически цели от опитващия да модернизира държавата шахски режим, съществуващите теории за неочаквания успех на Ислямската революция в Иран през 1978 - 1979 г., както и мястото на различни по-малки идейни течения в едно недоброжелобно спрямо тях общество. За дълбочината на изследването свидетелства поставянето на иранския модернизъм от XX столетие в контекста на

шествения на Запад постмодернизъм, като е показано как неписващите се в постмодернизма неочаквани радикални промени в Иран заставят западната философска и политическа мисъл да направи сериозни корекции в своите възгледи. Добре защитена е основната теза на автора, че осъществяваната през XX век модернизация на Иран, въпреки очакванията на експертната общност, става чрез чрез архаизация – един многопластов и противоречив идеологически процес, в който се преплитат културно-историческото наследство на Персия, всекидневната шиитска култура, древния Зороастризъм, Бахайската вяра от XIX век, новия ирански комунизъм на партията „Тудех” и модернизационните идеи на Шаха. Убедителна е констатацията, че в Иран „практически целият XX век е базиран на сложната връзка между архаичното и модерността” (с. 183). Взет в своята цялост, дисертационният продукт открива на практика нова изследователска ниша в българската историография, като влага в нея първия съществен научен принос. Ще отбележа също, че трудът е написан интелигентно, което се среща все по-рядко в дисертациите за получаване на образователната и научна степен „доктор”.

Предложеното изследване има и научно-приложни приноси. То помага по-добре да бъдат схванати процесите и явленията в Иран през първата четвърт на XXI век и дава много поводи за размисъл за новото място на тази ислямска република в турбулентно развиващия се съвременен свят. Приложеният подход може да се ползва творчески като възможен модел за изследване как историческото минало и културното наследство се инструментализират в политическия живот и на други страни – не само в Близкия изток, но и в появилите се в края на XX век нови държави в Средна Азия и Източна Европа.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта:

Докторантът е реализирал три студии, пряко свързани с темата на дисертацията – едната в научно списание, реферирано и индексирено в световни бази с научна информация („Епохи” на ИФ на ВТУ), и две в сборници с научни трудове, издадени от авторитетното великотърновско издателство „Фабер”. Взети заедно, трите студии представят всъщност основното съдържание на дисертацията, което е надежден индикатор за приемането на заложените в нея тези от научната общност.

7. Автореферат:

Авторефератът на дисертацията коректно отразява обекта и предмета, целта и задачите, структурата и получените основни резултати на дисертационния труд, авторовите публикации по темата, както и претенциите на докторанта за научно-теоретични и научно-приложни приноси.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати:

С оглед бъдещата изследователска работа на докторанта на полето на иранистиката се налага да отправя няколко колегиални препоръки.

Постановката, че „в Иран и в Русия се развиват диктатури, които са белязани от антихуманност” (с. 147 – 148) се родее с пристрастни внушения на предубеден политически деец и е ненадежда базова предпоставка за обективно изследване на страни от други цивилизации. Във връзка с това се намира и двукратното твърдение, че иранската партия „Тудех” се финансира не само от СССР, но и от Русия (с. 182 и 184), без да бъде подкрепено с никакъв доказателствен материал. Това твърдение не се вписва и в установеното стратегическо сътрудничество между Руската федерация и Ислямската република.

Авторът отделя цяла една глава, за да представи идеологическите системи на зороастрийците, бахайците и комунистите – нищожни като последователи и влияние в иранското общество малцинствени общности, но оставя без необходимото задълбочено характеризирание огромното мнозинство на иранските шиити. Това предполага с

помощта на методите на народопсихологията да се разкрият паметовата матрица на държавнотворното мнозинство от иранци – един от малкото народи, успели да създадат велика и славна империя, душевният им свят, доминиран от гордостта за принадлежност към Уммата, националният характер с неговите добродетели и пороци, както и националният дух, който калява политическата воля за твърдо отстояване на националните интереси срещу всички външни посегателства върху големите природни богатства на страната.

Необходимо е още поставянето на анализа в по-широк геополитически контекст, опирайки се на теорията за цивилизациите. Особено ценен би бил основният труд „Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред” на нейния върхов представител - харвардския проф. Самюъл Хънтингтън, бивш ръководител на Групата за планиране на политиката към Държавния департамент, който докторантът не е сметнал за необходимо да използва. В него би срещнал великолепно аргументираните тези, че „западната убеденост в универсалността на западната култура страда от три недостатъка: тя е погрешна; тя е безнравствена; тя е опасна”, че курсът на озападняване на източни държави е обречен, тъй като историята до сега не е предоставила нито един пример за успешно преминаване на една нация от една цивилизация в друга, че дори и да успее да установи „куклени режими”, които да се опитват да следват западната демокрация, това неизменно ще доведе до „засилване на антизападните политически сили” във външния на Западната цивилизация свят и в крайна сметка – до провал на опитите за износ на демокрация и по-нататъшно отслабване на позициите на Запада.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Обобщавайки впечатленията си от дисертационния труд, мога да констатирам, че докторантът е навлязъл дълбоко в лабиринтите на драматичното политическо развитие на Иран през XX век, овладял е съвременното равнище на третирането на тази изключително важна проблематика в специализираната научна литература и е използвал интердисциплинарен методологически инструментариум, който му е позволил да създаде самостоятелно изследване, представляващо оригинален научен труд по съществен проблем.

Погледнат в своята цялост, дисертационният труд, според мен, отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото прилагане, както и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски”, поради което изразявам своята положителна оценка за него и заявявам, че възнамерявам да гласувам със „за” предложение на Научното жури за даване на Николай Валентинов Карамихов на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, докторска програма Исторически изследвания.

01.09.2025 г.

Изготвил становището:

Проф. д-р Никола Аврейски